

Dlaczego chronimy przyrodę?

Ochrona przyrody ma na celu zachowanie siedlisk, gatunków, ekosystemów i procesów, jakie w niej zachodzą, a także różnorodności tych elementów. Przyroda jest dobrem ludzkości, wartością samą w sobie i człowiek nie powinien dopuścić do zniszczenia jej cennych zasobów.

Szukając podstaw ochrony przyrody, można mówić o aspekcie użytkowym. Natura dostarcza nam surowców odnawialnych, takich jak na przykład drewno, zapewnia pożywienie pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, tlen dzięki procesom fotosyntezy, substancje wykorzystywane do produkcji leków, kosmetyków, ubrań itp. – zaspokajają podstawowe potrzeby życiowe. Człowiek jest powiązany ze środowiskiem, w którym żyje, a funkcjonowanie ekosystemów może w dużej mierze zależeć od jego działalności. Warto wspomnieć, że aktualnie zasoby przyrody można wycenić w kontekście korzyści gospodarczych, a także zwrócić uwagę na motywy etyczne jej ochrony (poszanowanie istot żywych) i wreszcie walory kulturowe oraz estetyczne. Zachwyt nad pięknem przyrody od wieków towarzyszył cywilizacji, natura do dziś inspiruje i fascynuje. Można do niej podchodzić zarówno naukowo, jak i emocjonalnie. Zapierające dech widoki, atrakcyjne tereny turystyczne, rzadko spotykane gatunki, unikatowe formacje roślinne i różne „cuda natury” – wszystko to przyciąga, ekscytuje i olśniewa.

Problemy

Ochrona przyrody to nie jest prosta sprawa – zasadniczo większość ludzi się zgodzi, że przyrodę trzeba chronić, a nie niszczyć. Jednak rosnąca presja człowieka na przyrodę nie zawsze wynika ze złej woli albo braku poszanowania dla natury. W wielu przypadkach jej źródłem są potrzeby – transportowe, budowlane, logistyczne, przemysłowe i wiele innych. Chcemy mieć zapewnione pożywienie, pracę i mieszkanie. Chcemy mieć dobre drogi i rozwiniętą sieć kolejową, wygodne miejsca do życia i łatwo dostępne miejsca wypoczynku, fabryki, sklepy, sprawnie działające urzędy, urządzenia elektroniczne i sprzęt gospodarstwa domowego, wyposażenie mieszkań, środki transportu... Natura albo się dostosowuje, albo „schodzi człowiekowi z drogi” albo pozostaje niezmieniona w przestrzeniach, które dla niej pozostawiliśmy. Nie znaczy to oczywiście, że mielibyśmy porzucić drogę rozwoju cywilizacji i nie korzystać z jej zdobyczy. Ale powinniśmy robić to odpowiedzialnie, równoważąc rozwój z poszanowaniem wartości przyrodniczych.

Funkcjonuje szereg mechanizmów, które pomagają pogodzić interesy człowieka i przyrody. Istnieją dokumenty regulujące kwestie ochrony i zarządzania zasobami przyrodniczymi: konwencje międzynarodowe, strategie, plany zarządzania, ustawy i rozporządzenia. Interesy przyrody są jednak słabo reprezentowane i często muszą ustąpić innym, uznanym za ważniejsze, czy to na poziomie ogólnokrajowym, czy też regionalnym lub lokalnym. Inna ogromna bariera dla prowadzenia działań ochronnych jest prozaiczna: brak funduszy. Dlatego sporo podmiotów zainteresowanych ochroną przyrody sięga po finansowanie zewnętrzne – fundusze unijne i inne. Warto tu podkreślić, że w takich przypadkach wymagany jest niemały często wkład własny, czyli pieniądze pochodzące ze źródeł danego kraju.

Co możemy zrobić? Możemy bardzo wiele, nawet jeśli sami nie zaangażujemy się bezpośrednio w działania na rzecz przyrody. Po pierwsze przestrzegać prawa. Po drugie nie być obojętnym i współpracować. Współpraca i dialog różnych środowisk, administracji państwowej, naukowców, ekologów, samorządowców, leśników, przyrodników, obywateli – choć często trudna, przynosi efekty. Po trzecie edukować. Także samych siebie.

Działania

Na pytanie: chronić czynnie czy biernie? – odpowiedź brzmi: to zależy. Pewne gatunki lub ekosystemy najlepiej czują się bez ingerencji człowieka, a inne nie poradzą sobie same. Należy więc działać z odpowiednim przygotowaniem: dobrze zdiagnozować problemy, wyznaczyć cele i dobrać metody. Tak właśnie konstruowane są dokumenty planistyczne – plany ochrony, plany zadań ochronnych, przyjęte przez kompetentne organy zarządzające terenami chronionymi, skonsultowane z zainteresowanymi stronami i zatwierdzone na zasadach aktu prawa miejscowego. Można więc

powiedzieć, że realizując zadania ochronne wypełniamy najlepsze dostępne i obowiązujące standardy w zakresie ochrony przyrody.

Współczesna ochrona środowiska mierzy się z wieloma problemami, kryzysem klimatycznym, utratą bioróżnorodności, smogiem i zanieczyszczeniem powietrza, gleby oraz wód, nadmierną produkcją odpadów i ich zagospodarowaniem i innymi. To wszystko ważne zagrożenia dla naszego świata i nie możemy pozostać na nie obojętni.

Przykłady

Część ekosystemów, zwłaszcza nieleśnych (łąki, murawy kserotermiczne, niektóre mokradła) wymaga ochrony czynnej, przede wszystkim wykaszania i powstrzymywania sukcesji (zarastania) poprzez wycinkę pojawiającego się nalotu drzew i krzewów. Bardzo duża grupa działań w projekcie to właśnie takie zabiegi.

Odrębnym zagrożeniem dla cennych siedlisk są inwazyjne gatunki obce, czyli organizmy nie pochodzące z terenu danego kraju, jednak przystosowane do życia na nowym terytorium. Zagrożają one zasobom rodzimej przyrody i oddziałują negatywnie na różnorodność biologiczną. Walka z nimi jest trudna i wymaga ogromnych nakładów pracy i funduszy.

Część siedlisk wymaga przywrócenia i utrzymania odpowiednich warunków wodnych, co osiąga się poprzez zatrzymanie wody lub powstrzymanie jej odpływu, przez zastosowanie np. zastawek lub zablokowanie rowów odwadniających. Ma to znaczenie przede wszystkim dla zachowania odpowiedniego stanu torfowisk, a także innych siedlisk podmokłych, takich jak bory i lasy bagienne.

Niekiedy działania ochronne wymagają dostosowania do warunków siedliskowych, na przykład pozbycia się roślin konkurencyjnych wobec chronionego gatunku, naruszania gleby wokół jego stanowisk i dbania o odpowiednie doświetlenie. W takich zbiorowiskach jak kwaśne buczyny należy stworzyć warunki do rozwoju i spontanicznego odnawiania się buka, a usuwać w kontrolowany sposób sosnę i świerk.

Czynna ochrona w odniesieniu do gatunków wygląda bardzo różnie, bo zależy od ich specyfiki i wymagań. Na przykład nietoperze, korzystając z zimowych schronień w jaskiniach i starych sztolniach, powinny mieć możliwość hibernacji niezakłócaną obecnością człowieka. W tym celu montuje się kraty przy wlotach do zimowisk. Aby zachować rzadkie gatunki motyli, można zadbać o ich bazę pokarmową – posadzić rośliny, którymi żywią się ich gąsienice. Płazy potrzebują do życia niewielkich, niezarośniętych zbiorników, w których stoi woda. Żółw błotny, jedyny żółw występujący naturalnie w Polsce, jest zagrożony między innymi ze względu na presję drapieżników, niszczących złoża jaj i polujących na młode żółwie. Ochrona czynna polega na działaniach w ramach których: gniazda zabezpiecza się przed drapieżnikami specjalną siatką, a młode żółwie po wykluciu przenosi się do zbiorników wodnych.

Turystyka może być zagrożeniem dla przyrody, ale czasem wystarczy odpowiednio pokierować ruchem odwiedzających, by mogli oni wędrować i podziwiać naturę, nie stwarzając dla niej zagrożenia.

Z tych i wielu innych ponad 300 pojedynczych działań ochronnych prowadzonych na ponad 100 obszarach Natura 2000 składa się nasz projekt.

Ciekawostki

Przeprowadzone w 2021 roku badanie świadomości ekologicznej Polek i Polaków¹ wykazało, że w ostatnich latach zrozumienie dla ochrony środowiska znacznie wzrosło, a większość osób w naszym kraju prezentuje proekologiczne postawy.

50% badanych uważa, że sytuacja ekologiczna świata jest zła i należy podjąć natychmiastowe działania naprawcze.

¹ Postawy ekologiczne. Badanie postaw i opinii Polek i Polaków. Raport 2021. Blue Media Research.

Tylko 9% respondentów twierdzi, że ludzie robią wystarczająco dużo, aby troszczyć się o środowisko naturalne.

71% badanych uważa, że ludzie powinni robić więcej.

Mapa

W projekcie „Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe” otrzymaliśmy dofinansowanie UE w wysokości 21,9 mln złotych, natomiast wkład własny do projektu w wysokości ok. 14 mln zł wnosimy ze środków własnych Lasów Państwowych.

Udział bierze w nim 114 nadleśnictw.

Dzięki projektowi chronimy 30 typów siedlisk i wspieramy 32 chronione gatunki.

Działania ochrony czynnej prowadzimy na 119 obszarach Natura 2000 o powierzchni 14 420 ha.

Z komentarzem [AK1]: Do zaprojektowania infografika.

Z komentarzem [AK2]: Do opracowania mapy nadleśnictw biorących udział w projekcie – na podstawie listy dostarczonej przez CKPŚ. Uwaga! CKPŚ nie zapewnia podkładu.